

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
مدرسه علمیه کوثر شهرستان قزوین

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

خرافه‌گرایی و راهکارهای مقابله با آن در اسلام

استاد راهنما
سرکار خانم مخلص آبادی

استاد داور
حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای هادی فنایی نعمت سرا

پژوهشگر
پریسا اسکندری

زمستان ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

تحقیق پایانی با موضوع:

که توسط سرکار خانم:

برای دریافت دانشنامه سطح دو (کارشناسی) تدوین شده است، توسط هیأت داوران مورد

ارزیابی قرار گرفته و در تاریخ / / ۱۳۰۰، با کسب رتبه

پذیرفته شده است.

استاد راهنما:

استاد داور:

مدرسه علمیه:

شهرستان:

امضای مدیر و مهر مدرسه

تحمیدیه

عالمان دین، چراغ راه امت محمدی‌اند، راه را می‌نمایانند و از بیراهه پرهیز می‌دهند، در تاریکیها، ظلمتها و ظلام شب، پرتو می‌افشانند، تا سر سپردگان به راه و آیین محمدی، همیشه و همه‌گاه، به سوی سپیده ره بگشایند و آنی، از این تکاپو و حرکت بزرگ بازمانند و گام در بیراهه و باتلاق شب نگذارند. خدایا ما را لحظه‌ای به خود وا گذار نکن.

تقدیم

تقدیم می‌کنم به تمام کسانی که دلسوزانه به اسلام خدمت می‌کنند و خالصانه در این

راه قدم بر می‌دارند.

نتیجه‌گیری

خرافه به معنای سخن باطل و بیهوده است که واقعیت ندارد و از درک نادرست علت و معلول‌ها ناشی می‌شود. برخی از خرافات مربوط به دین هستند، یعنی وارد دین شده و باعث تحریف آن می‌شوند، اما برخی دیگر ربطی به دین نداشته و ممکن است در هر جامعه‌ای بروز کند؛ لذا خرافات به دو دسته دینی و غیردینی تقسیم می‌شود.

عواملی چون جهل از حقایق، بی‌ثباتی شخصیت، دغدغه آینده و موقعیت‌های اجتماعی نامساعد، منجر به گرویدن به خرافات غیردینی می‌گردند. عواملی مانند ظن و گمان، تقلید جاهلانه، باور بدون برهان و توطئه دشمنان از عوامل گرایش به خرافات دینی هستند. از آسیب‌های گرایش به خرافه، جبرگرایی، عقب‌ماندگی و محرومیت اجتماعی، دوری از دین، شرک به خداوند و بی‌توجهی به تکالیف دینی است.

دین اسلام از همان آغاز خود با خرافه مقابله کرده و پیامبر اسلام ﷺ به عنوان اولین مصلح اجتماعی همواره تلاش کرده‌اند که با عوامل خرافه‌گرایی مبارزه کنند و عقلانیت را جایگزین جهل و وهم کنند.

اسلام با دعوت به تعقل، تکیه بر علم و دانش و دوری از تقلیدهای جاهلانه به مردم توصیه می‌کند با یاد خدا و توکل به او، به مقابله با خرافات بپردازند.

پیشنهاد پژوهشی

از آنجایی که خرافات نقش مؤثری در دیدگاه ما نسبت به دین دارد و این بخش از اهمیت خاصی برخوردار است، اگر پژوهشگران به تطبیقی در مورد خرافات دینی در ادیانی مثل مسیحیت، یهودیت و اسلام به طور مجزا بپردازند، در آگاهی افراد و شناساندن این دسته از خرافات بسیار مؤثر خواهد بود.

منابع و مأخذ

● قرآن

● نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، چاپ سوم، قم، انتشارات امیرالمؤمنین، ۱۳۸۰.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی بن حسین، **من لا یحضره الفقیه**، مترجم: علی اکبر، غفاری، ج ۴، چاپ اول، تهران، نشر صدوق، ۱۳۶۷.
۲. -----، **اسرار توحید ترجمه التوحید للصدوق**، مترجم: محمدعلی اردکانی، چاپ اول، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، بی تا.
۳. -----، **کمال الدین**، ترجمه: محمدباقر کمره‌ای، ج ۱، چاپ اول، تهران، انتشارات اسلامی، ۱۳۷۷.
۴. افشانی، سید علیرضا، **خرافه و جامعه دینی**، چاپ اول، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، تابستان ۱۳۹۱.
۵. برقی، ابی جعفر، برقی، المحاسن، چاپ دوم، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث، ۱۳۹۵.
۶. بیستونی، محمد، **خرافات، سحر و جادوگری**، قم، بیان جوان، ۱۳۸۵ ش.
۷. پاکدامن، محمدحسن، **جامعه در قبال خرافات**، گناوه، گوتنبرگ، ۱۳۷۸ ش.
۸. پاینده، ابوالقاسم، **نهج الفصاحه**، چاپ چهارم، تهران، انتشارات دنیای دانش، ۱۳۸۲.
۹. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **غرر الحکم و درر الکلم**، مترجم: سید هاشم رسولی محلاتی، ج ۲، چاپ سیزدهم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۲.
۱۰. حکیمی، محمدرضا و محمد و علی، **الحیاء**، ترجمه: احمد آرام، ج ۲، چاپ اول، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰.
۱۱. دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی استان لرستان، **راه‌های مقابله با خرافات و موهومات**، خرم‌آباد، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی استان لرستان، ۱۳۷۵ ش.
۱۲. دهخدا، علی اکبر، **لغت‌نامه**، تهران، دانشگاه تهران، مؤسسه لغت‌نامه دهخدا، ۱۳۲۵ ش.
۱۳. سبحانی، جعفر، **فرازهایی از تاریخ اسلام**، چاپ دهم، تهران، نشر مشعر، ۱۳۷۷.
۱۴. سید رضی، **نهج البلاغه**، ترجمه: محمد دشتی، چاپ ششم، بوشهر، مؤسسه انتشاراتی موعود اسلام، ۱۳۸۳، نامه ۳۱.
۱۵. شوشتری، محمدعلی، **فرهنگ واژه‌های فارسی در زبان عربی**، تهران، چاپخانه بهمن، ۱۳۴۷ ش.

۱۶. صدری افشار، غلامحسین، فرهنگ فارسی امروز، تهران، کلمه، ۱۳۷۰ ش.
۱۷. طباطبایی، محمدحسین، المیزان، ترجمه: محمدباقر موسوی همدانی، ج ۸، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۵۰ ش.
۱۸. -----، المیزان فی تفسیر القرآن، مترجم: محمدباقر موسوی همدانی، ج ۱، ج ۱۲، ج ۱۸، چاپ دوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۴ ش.
۱۹. طبرسی، علی بن حسن، مشکات الأنوار، مترجم: عزیزالله عطاردی قوچانی، چاپ اول، تهران، انتشارات عطارد، ۱۳۷۴.
۲۰. -----، ترجمه تفسیر مجمع البیان، مترجم: حسین نوری همدانی و جمعی از مترجمان، ج ۲۳، چاپ اول، تهران، انتشارات فراهانی، بی تا.
۲۱. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرين، ج ۴، چاپ سوم، تهران، انتشارات مرتضوی، ۱۳۷۵.
۲۲. علاسوند، فریبا، زن در اسلام، چاپ دوم، قم، مرکز نشر هاجر، بهار ۹۶.
۲۳. عمید، حسن، فرهنگ عمید، ج ۲، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۵ ش.
۲۴. فتاحی زاده، فتحیه، پیامبر اعظم ﷺ و خرافه زدایی، چاپ اول، قم، مؤسسه فرهنگی طه، ۱۳۸۷.
۲۵. فروتن، مجید، فرهنگ فارسی، تهران، مهتاب، ۱۳۷۴ ش.
۲۶. فیض کاشانی، محسن، فیض کاشانی، المحجة البیضاء، ج ۷، چاپ دوم، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۳۹۳.
۲۷. قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۱۰، چاپ یازدهم، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳.
۲۸. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۳، چاپ ششم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱.
۲۹. قمی، عباس، سفینه البحار، ج ۳، چاپ هفتم، قم، دار الأسوه، ۱۳۹۲.
۳۰. کلینی، محمد بن یعقوب، الروضة من الکافی، ج ۲، تهران، علمیه اسلامی، ۱۳۵۰ ش.
۳۱. محمد بن یعقوب، کلینی، اصول کافی، تصحیح و تعلیق: علی اکبر غفاری، ج ۱، چاپ چهارم، بیروت، دار الصعب، ۱۴۰۱ ق.
۳۲. محمدباقر، مجلسی، بحار الانوار، ج ۶۵، ج ۱۵، تهران، الاسلامیه، ۱۳۰۱ ش.
۳۳. مطهری مرتضی، سخنرانی، سیزدهم فروردین ماه ۱۳۴۹ ش، به نقل از رجایی، ۱۳۷۷.
۳۴. -----، آزادی انسان، جمع‌آوری و تنظیم: سید محمد صالح هاشمی گلپایگانی، تهران، بینش مطهر، ۱۳۹۴.
۳۵. -----، سیری در سیره نبوی، چاپ بیست و پنجم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۱.

۳۶. معین، محمد، فرهنگ معین، چاپ پانزدهم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۹.
۳۷. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۶، ج ۴، چاپ سوم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۷ ش.
۳۸. میرزایی، سکینه، خرافه‌گرایی و خرافه‌زدایی، چاپ سوم، قم، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۶.
۳۹. نوری، یحیی، هزار پاسخ یا دائرة المعارف دینی، چاپ اول، تهران، نوید نور، ۱۳۸۵.
۴۰. نیک‌پناه، منصور، خرافات و دین، نشریه اسوه، شماره ۴۳، ۱۳۷۷.

مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها

۱. ایزی، محمد، زمینه‌های جبرگرایی و دترمینیسم در بین مسلمانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، وزارت علوم و تحقیقات فناوری دانشگاه قم، ۱۳۶۲.
۲. دافعی، مریم، بررسی رابطه روش‌های مقابله‌ای با ویژگی‌های فردی و سلامت روانی زوج‌های نابارور یزد، دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۷۶.
۳. شکری، طاهره، نقش علماء در خرافه‌زدایی از جامعه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآنی، دانشکده علوم قرآنی اصفهان، بهمن ۱۳۹۵.
۴. غشلاقی، سمانه، الگو و الگوپذیری از دیدگاه قرآن، پایان‌نامه سطح ۲، مدرسه علمیه حضرت رقیه (ع.ا.س) مشهد، مهر ماه ۱۳۹۲.

نشریات

۱. اکبرنژاد، محمدتقی، «ضعف عقلانیت زمینه خرافات»، فصلنامه حوزه، شماره ۱۵۲، دوره ۲۶، ۱۳۸۸.
۲. آینده‌نگری و فرجام تاریخ بشر، مجله حوزه، شماره ۲۱، تابستان ۱۳۸۶.
۳. خانی و همکاران، لطفعلی، مقاله «بررسی رابطه محرومیت اجتماعی با گرایش به خرافات»، نشریه مطالعات جامعه‌شناسی، دوره ۶، شماره ۲۱.
۴. رضوی، سید عباس، «آسیب‌های خرافه بر کیان اسلام و تشیع»، فصلنامه حوزه، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، شماره ۱۵۴، سال بیست و ششم، ۱۳۸۸.
۵. علی‌احمد، ناصح و اشکان، دانش، «راهکارهای مقابله با خرافات از دیدگاه روایات اسلامی»، مقاله ۴، فصلنامه علمی تخصصی حبل‌المتین، دوره سوم، شماره هفتم، ۱۳۹۳.

۶. خرافات در قرن بیست، نشریه کهکشان، شماره ۲۶، ۱۳۷۹ ش.
۷. حسین، خاشعی، پدیدارشناسی خرافات در ایران، روزنامه همشهری، ۱۳۷۹/۱۲/۲ ش.